בית המשפט המחוזי בירושלים
סבג ואח' נ' מעדני מיקי תעשיית מזון דגים וסלטים (1992) בע"מ ואח'
ת"צ 31793-11-15
סוג עניין: תובענה ייצוגית לפי חוק להגנת הצרכן
תאריך פתיחה: 15 נובמבר 2015
רמת חיסיון: פתוח לציבור

תקנות תובענות ייצוגיות, תש"ע-2010
טופס 3
(תקנה 19)

הודעה למנהל בתי המשפט[1]

לכבוד
מנהל בתי המשפט

הנדון: הודעה לפי חוק תובענות ייצוגיות

מספר תיק:
בבית משפט: מחוזי בירושלים
שמות הצדדים: 1. דנה סבג באמצעות ב"כ עו"ד שלומי כהן
2. ענת בריש באמצעות ב"כ עו"ד שלומי כהן
3. רונית רוטמן באמצעות ב"כ עו"ד שלומי כהן

בית משפט המחוזי בירושלים
15-11-2015
שלומי כהן

נגד
מעדני מיקי תעשית מזון דגים וסלטים (1992) בע"מ ואח' באמצעות ב"כ עו"ד שלומי כהן

פרטי המודיע:
שם: עו"ד שלומי כהן
כתובת: המגינים 60 א ת.ד. 33138 חיפה 3133101
תפקיד בהליך: ☐ תובע ☐ נתבע ☒ ב"כ תובע ☐ ב"כ נתבע ☐ חבר קבוצה ☐ אחר
זאת הודעה על:

☒ הגשת בקשה לאישור לפי סעיף 6(א) לחוק; הגדרת הקבוצה לפי הבקשה: "כל צרכן אשר רכש ממוצרי המשיבות המשווקים תוך הפרת הוראות הדין לעניין סימון ויטמינים ו/או מינרליים הכלולים או מוספים להם". "; מועד הגשת הבקשה: 15/11/15; שאלות של עובדה או משפט המשותפות לקבוצה לפי הבקשה: הפרת הוראות הדין, גרימתו של נזק משותף; תמצית הבקשה לאישור התובענה: הטעיית הצרכן ברכישת מוצרים באי סימון כמות הויטמין או המינרל המצויה במוצר.; הסעד המבוקש: צו עשה, הצהרתי, כספי; הסכום או השווי המשוערים של תביעותים של כל הנמנים עם הקבוצה: 3,000,000 [סה"כ 20 מילים];

☐ החלטת בית משפט להתיר צירוף של אדם לקבוצה לפי סעיף 10(ב) לחוק;

☐ החלטת בית משפט בדבר אישור תובענה ייצוגית או בדבר דחייה של בקשה לאישור לפי סעיף 14: הגדרת הקבוצה לפי סעיף 14(א)(1): ; עילות התובענה והשאלות של עובדה או משפט המשותפות לקבוצה לפי סעיף 14(א)(3): ; הסעדים הנתבעים: [סה"כ 20 מילים];

☐ החלטת בית המשפט ולפיה ניתן להגיש בקשה למינוי תובע מייצג או בא כוח מייצג במקום תובע מייצג או בא כוח מייצג לפי סעיף 16(ד)(1) לחוק;

☐ לא הוגשה לבית המשפט, בתוך התקופה שקבע, בקשה למינוי תובע מייצג או בא כוח מייצג במקום כל התובעים המייצגים או כל באי הכוח המייצגים בתובענה ייצוגית אשר בית המשפט אישר את הסתלקותם או מצא שנבצר מהם להמשיך בתפקידם לפי סעיף 16(ד)(2 לחוק;

☐ הגשת בקשה לאישור הסדר פשרה לפי סעיף 18(ג) לחוק;

☐ החלטת בית משפט בכל הנוגע להסדר פשרה לפי סעיף 19 לחוק;

☐ אחר:

להודעה זו מצורפים המסמכים האלה:

שלומי כהן, עו"ד
מס' [illegible]

[1] פורסם ק"ת תש"ע מס' 6915 מיום 29.7.2010 עמ' 1442.

בית המשפט המחוזי בירושלים
סבג נאח' נ' מעדני מיקי תעשית מזון דגים וסלטים (1992) בע"מ ואח'
ת"צ 31793-11-15
סוג עניין: תובענה ייצוגית לפי חוק להגנת הצרכן
תאריך פתיחה: 15 נובמבר 2015
רמת חיסיון: פתוח לציבור

בבית המשפט המחוזי

בירושלים

בית משפט המחוזי
בירושלים
15 -11- 2015
חתימה (317)

בעניין:

1. **דנה סבג ת.ז. 038105375**
2. **ענת בריש ת.ז. 031456916**
3. **רונית רוטמן ת.ז. 024621674**

ע"י ב"כ עו"ד שלומי כהן

מרחוב המגינים 60א, ת.ד. 33138 חיפה, 31331

טל: 04-8555099, פקס: 04-8555110

התובעות

- נגד -

1. **מעדני מיקי תעשית מזון דגים וסלטים (1992) בע"מ ח.פ. 511748055**

מרח' לזרוב 13, ראשון לציון 7565419

2. **מעדני יחיעם (1993) בע"מ, ח.פ. 511894776**

יחיעם, 2512500

3. **מילוז (1989) בע"מ, ח.פ. 511385122**

ד.נ. גליל מערבי, מול מושב לימן, מיקוד 22821

4. **ויטה פרי הגליל (החדשה) בע"מ, ח.פ. 514262211**

מרח' הנפח 2, חולון 5881801

הנתבעות

סכום התביעה האישית: ~~105~~ 11 ₪

כתב תביעה

"הסדר של תובענה ייצוגית בא להגן על אינטרס היחיד שעה שהוא מביא לכדאיות בהגשת תביעה שהנזק האינדיווידואלי בה הוא קטן. בה בעת הוא מקדם את אינטרס הציבור באכיפת ההוראה החוקית שבגדריו מצויה התובענה הייצוגית. בכך מושגים יעילות, חיסכון בהליכים, אחידות בפסיקה ומניעה של ריבוי תביעות"

(כב' הנשיא ברק, ע"א 8430/99 **אנליסט נ' ערד השקעות**, פ"ד נו(2) 247)

א. רקע עובדתי ומשפטי:

1. תחום שיווק המזון מתאפיין כיום בייחוס סגולות בריאותיות למוצרי מזון. נדיר לאתר אריזת מזון שאינה כוללת מצג בריאותי כלשהו, כגון "דל נתרן", "טבעי", "עשיר בסיבים תזונתיים" וכיוצ"ב.

2. חברות רבות, ביניהן הנתבעות, מתהדרות בתוספת או בתכולה גבוהה של ויטמינים או מינרליים במוצר. בכך שלעצמו אין פסול, כל עוד ניתן לצרכן גילוי מדויק בדבר שיעור התוספת או התכולה של הרכיב המדובר. שכן אחרת, מדובר בהטעיה בוטה של הצרכן. על מנת לעשות שימוש במידע בדבר תוספת הרכיב הבריאותי, ובהינתן שיעורי הצריכה המומלצים, יש לספק מידע ברור בדבר שיעורו. שכן אחרת, הצרכן עשוי להיות מוטעה לרוכש ולצרוך מוצר ובו שיעור נמוך של התוספת, ומאידך – שיעור גבוה מידי ומעבר לרמת הצריכה המומלצת.

3. סעיף 4 לתקנות בריאות הציבור (מזון) (סימון תזונתי) 1993 מורה באופן הבא:

סימון נוסף

4. (א) בנוסף לסימון תזונתי כמפורט בתקנה 3, רשאי אדם לסמן מזון בפרטי סימון נוספים כמפורט בתוספת הראשונה, בחלקים ב' ו-ג', כולם או חלקם, ובסימון ויטמינים ומינרלים כמפורט בחלק ד'.

(ב) כלל סימון המזון "סיבים תזונתיים" או פרט הנמנה בחלק ד' של התוספת הראשונה, יכלול הסימון התזונתי **גם את שיעורם במזון**.

(ג) על אף האמור בתקנת משנה (א), לא יסומן מזון בסימון כמפורט בחלק ד' לתוספת הראשונה, אלא אם כן תכולת הויטמינים או המינרלים בו שווה או עולה על הערכים המפורטים בתוספת השניה.

...

חלק ד'

ויטמין A (מק"ג) (שווי רטינול)	Vitamin A (mcg.) (Retinol equivalent)
ויטמין D (מק"ג) (כולקלציפרול)	Vitamin D (mcg.)
ויטמין E (מ"ג) (שווי-אלפא-טוקופרול)	Vitamin E (mg.) (Alpha-tocopherol equivalent)
ויטמין K (מק"ג)	Vitamin K (mcg.)
תיאמין (מ"ג)	Thiamine (mg.)
ריבופלאוין (מ"ג)	Riboflavin (mg.)
ניקוטינאמיד (מ"ג) (שווי-חומצה-ניקוטינית)	Niacin (mg.) (Nicotinic acid equivalent)
ויטמין B6 (מ"ג)	Vitamin B6 (mg.)
חומצה פולית (מק"ג)	Folic acid (mcg.)
ויטמין B12 (מק"ג)	Vitamin B12 (mcg.)
ויטמין C (מ"ג) (חומצה-אסקורבית)	**Vitamin C (mg.) (Ascorbic acid)**
ביוטין (מק"ג)	Biotin (mcg.)
חומצה–פנטותנית (מ"ג)	Pantothenic acid (mg.)
סידן (מ"ג)	**Calcium (mg.)**
זרחן (מ"ג)	Phosphorus (mg.)

מגנזיום (מ"ג)	Magnesium (mg.)
יוד (מק"ג)	Iodine (mcg.)
ברזל (מ"ג)	Iron (mg.)
אבץ (מ"ג)	Zinc (mg.)
(סלניום) (מק"ג)	Selenium (mcg.)
אשלגן (מ"ג)	Potassium (mg.)

4. משמעות הדברים היא כי ניתן לסמן מזון בתארים כגון "עשיר בויטמין C", "בתוספת סידן", "עשיר בברזל" וכיוצ"ב, אך במקביל חובה לסמן את שיעור הרכיב בטבלת הסימון התזונתי של המוצר.

5. לשם שלמות התמונה יובהר, כי ההיתר לסמן את התארים כאמור מותנה בהיכללות הרכיב בכמות המינימאלי הקבועה בתקנות. התובעות, למען הזהירות, אינן מעלות טענה מפורשת בעניין זה. כפי שיובהר להלן, די לצורך אישור התובענה בכך שכמות הרכיב לא סומנה מלכתחילה. אם וככל שכמותו אינה מצריכה סימון – הדבר רק מהווה הפרה חמורה יותר של הוראות הדין.

ב. על הצדדים והמוצרים נשוא התביעה

עובדות הנוגעות לנתבעת 1

6. הנתבעת 1, "מעדני מיקי", הינה חברה המייצרת סלטים ארוזים מראש. באתר האינטרנט של הנתבעת 1 מצויין באופן הבא (http://www.mikidelicatessen.co.il/):

> "חברת "מעדני מיקי" נוסדה בשנת 1939 ומייצרת מאז ועד היום מגוון רחב מאוד של סלטים, סלטי דגים, מוצרי דגים מעושנים, כבושים ומלוחים .
>
> בחברה נצבר ניסיון עשיר ומסורת רבת שנים שיחד יוצרים מוצרים איכותיים ומיוחדים".

- פרטי הנתבעת 1 מאתר רשם החברות מצ"ב **כנספח "3(א)"** לבקשת האישור.

7. בין היתר מייצרת הנתבעת 1 מוצר פופולארי המכונה בשם "סלט מטבוחה", אשר על גבי אריזתו ובסמוך לשם המוצר מצויים מצגים בריאותיים ובראשם "עשיר בויטמין C".

- תמונת אריזת המוצר "מטבוחה עשיר בויטמין C" מצ"ב **כנספח "3(ב)"** לבקשת האישור.

8. אלא מאי? עיון ברשימת הרכיבים לא מעלה שום יסוד להניח שהוסף למוצר ויטמין C בשיעור כלשהו. עיון ברשימת הערכים התזונתיים אינה מפרטת את כמות הויטמין C המצויה במוצר באופן טבעי או שהוספה לו.

9. למען האמת, גם לו היה מצויין דבר מה בהקשר זה ברשימת הערכים התזונתיים או ברשימת הרכיבים, הרי שהיה זה בלתי אפשרי לאיתור לאור העובדה שגודל האותיות והספרות הינו פחות מ-1 מ"מ. סעיף 5(ג) לתקנות סימון תזונתי מורה כך:

"האותיות בסימון התזונתי יהיו בגודל המפורט בטבלה 1 בתקן ישראלי ת"י 1145 תמוז תשמ"ב (יולי 1982) - סימון מזון ארוז מראש, לענין סימון רכיבי המזון"

10. תקן ישראלי 1145 מתייחס בסעיף 3.9 לגודל האותיות והספרות במסגרת הסימון התזונתי. סעיף 3.9. לתקן קובע באופן הבא:

"גודל האותיות העבריות והספרות שבסימון יהיה לפחות כנקוב בטבלה 1. גודל האותיות בלועזית לא יהיה גדול מגודל האותיות בעברית. גודל האותיות של השם המקובל לא יהיה גדול מגודל האותיות של שם המזון כפול 3:

טבלה 1

גודל מינימאלי של האותיות והספרות (מ"מ)

התכולה (ג' או מ"ל)	שם המזון, תכולה	שם היצרן, שם היבואן, שם המשווק, שם האורז	תאריך	רכיבים, כתובת
עד 10	1.5	1.5	1.0	1.0
מעל 10 עד 25	1.5	1.5	1.0	1.0
מעל 25 עד 50	1.5	1.5	1.5	1.5
מעל 50 עד 250	2.0	1.5	1.5	1.5
מעל 250 עד 450	**3.0**	**2.0**	**2.0**	**1.5**
מעל 450 עד 900	3.0	2.0	2.0	1.5
מעל 900	4.0	2.0	2.0	1.5

11. הווה אומר, האותיות והספרות ברשימת הרכיבים ובטבלת הסימון התזונתי, בהינתן שמשקל האריזה הוא 400 גרם, אמורות להיות בגודל 1.5 מ"מ לפחות. הנתבעת 1, שממילא לא סימנה את תכולת ויטמין C במוצר, אף לא טרחה לעומד בהוראה זו.

12. משמעות הדבר היא שהנתבעת 1 מוכרת ללקוחותיה "חתול בשוק", וכי אין ביכולתם של הלקוחות לעמוד על משמעות התיבה "עשיר בויטמין C", לשקלל עניין זה בעת צריכת המוצר, או אף בעת רכישתו.

<u>עובדות הנוגעות לנתבעת 2</u>

13. הנתבעת 2, "מעדני יחיעם", הינה חברה המייצרת מוצרי נקניק. באתר האינטרנט של הנתבעת 2 מצויין באופן הבא (http://www.yehiam.co.il/)

"מעדני יחיעם הינו מפעל ליצור מעדני בשר, נקניקים ונקניקיות. המפעל נמצא בקיבוץ יחיעם אשר ממוקם באזור הירוק והמקסים של הגליל המערבי. במפעל עובדים כ140 איש בצוותא, חברי קיבוץ ואנשים מכל ישובי וכפרי הסביבה.
סיסמתינו "נקניק בוטיק" משקפת את האסטרטגיה המפעלית הדוגלת בפיתוח מוצרים איכותיים וטעמים מיוחדים."

- פרטי הנתבעת 2מאתר רשם החברות מצ"ב **כנספח "4(א)"** לבקשת האישור.

14. בין היתר מייצרת הנתבעת 2 מוצרי נקניק כגון "קבנוס פפרוני", "קורנדביף", "סלמי הרץ" וכיוצ"ב, שעל גבי כולם רשום באותיות קידוש לבנה כי המוצר "**עשיר בברזל**".

- תמונת אריזת המוצרים מצ"ב **כנספח "4(ב)"** לבקשת האישור.

15. מהי כמות הברזל בכל אחד מהמוצרים (שחלקם מכילים בקר, חלקם בקר עוף והודו וכיוצ"ב) – לנתבעת הפתרונים. כיצד ניתן להעריך את כמות הברזל בכל מוצר ולבחון אלו מהמוצרים מכיל את הכמות הרבה ביותר – לנתבעת 2 הפתרונים. משמעות הדבר היא שהנתבעת 2 מוכרת ללקוחותיה "חתול בשוק", וכי אין ביכולתם של הלקוחות לעמוד על משמעות התיבה "עשיר בברזל", לשקלל עניין זה בעת צריכת המוצר, או אף בעת רכישתו.

16. יובהר, כי לברזל כמות צריכה יומית מומלצת – סטיה משמעותית ממנה למעלה או למטה היא איננה רצויה ואף קיימת כמות צריכה יומית מירבית (כך ראו- http://www.netogreen.co.il/pages213.aspx). בהינתן שהנתבעת 2 אינה טורחת לציין את כמות הברזל ל-100 גרם, הרי שלא ניתן לעשות כל שימוש מושכל במוצר בהיבט של צריכת ברזל, להשוותו למוצרים תחליפיים, ואף להשוות בין מוצריה של הנתבעת לבין עצמם – שכולם, כך מסתבר "עשירים בברזל" באותה מידה (או שלא).

<u>עובדות הנוגעות לנתבעות 3-4</u>

17. הנתבעות 3-4 אחריות במשותף לשיווק והפצת מוצרי עגבניות המשווקים תחתל הלוגו "טל-ישר מהשדה". באתר האינטרנט של הנתבעת 4 נאמר כך:

"עם כושר ייצור של למעלה מ-70 אלף טון מוצרי ירקות ופירות בשנה, פרי הגליל הנו המפעל הגדול ביותר בישראל לעיבוד ירקות, הנארזים לתוך קופסאות שימורים או לתוך שקיות של ירקות מוקפאים. למפעל פרי גליל כושר ייצור של כ-35,000 טון חומר גלם תירס לעונה, כושר ייצור של כ-16,000 טון חומר גלם תפוחי אדמה מהם מייצרת הקבוצה טוגנים (צ'יפס תפוח אדמה), כושר ייצור של כ-6,000 טון חומר גלם אפונה לעונה, כושר ייצור של כ- 4,000 טון שעועית אביבית ושעועית סתווית, כושר ייצור של כ-6,000 טון גזר וגזר גמדי לעונה וכן כושר ייצור של כ-3,000 טון ברוביט וברוקולי בכל עונה."

- פרטי הנתבעות 3-4 מאתר רשם החברות מצ"ב **כנספח "5(א)"** לבקשת האישור.

18. בין היתר מייצרות ומשווקות הנתבעות 3-4 מוצרים עגבניות כגון "עגבניות מרוסקות רגילות" וכן "עגבניות חתוכות לקוביות במיץ", שעל גבי כולן רשום באותיות קידוש לבנה, ככינוי משני לשם המוצר כי המוצר הוא "**בתוספת סידן**".

- תמונת אריזת המוצרים מצ"ב **כנספח "5(ב)"** לבקשת האישור.

19. למען האמת, עיון ברשימת הרכיבים מגלה כי תוספת הסידן היא בעצם תוסף תזונה בשם "קלציום כלוריד" המוגדר כמגביר חוזק, כלומר רכיב בעל מטרה טכנולוגית שלא הוסף לצורך "העשרת" המוצר ברכיב בריאותי. יוער, כי הרכיב הנ"ל מצוי גם במוצרי מתחרים, שאינם מייחסים לו ערך בריאותי חיובי, דוגמת המותג "שופרסל".

- תמונת המוצר "קוביות עגבניות במיץ עגבניות – שופרסל" מצ"ב **כנספח "5(ג)"** לבקשת האישור.

20. כך או כך, הנתבעות 3-4 לא טרחו אף לשמור על כללי גילוי והגינות בסיסיים, ולא טרחו לציין אף את כמות הסידן שהוזפה למוצר כחלק מרשימת הערכים התזונתיים. משמעות הדבר היא שהנתבעות 3-4 מוכרות ללקוחותיהן "חתול בשוק", וכי אין ביכולתם של הלקוחות לעמוד על משמעות התיבה "בתוספת סידן", לשקלל עניין זה בעת צריכת המוצר, או אף בעת רכישתו.

עניינו של התובעות

21. התובעות הן צרכניות של המוצרים נשוא התביעה:

א. התובעת 1 רכשה וצרכה את המוצר "מטבוחה – בתוספת ויטמין C" מתוצרת הנתבעת 1. התובעת 1 עשתה כן בשים לב לתכונות הבריאותיות המיוחסות למוצר ובראשן העובדה כי הוא "עשיר בויטמין C". אך התובעת לא יכלה לעשות במידע זה שימוש שכן כמות הויטמין אינה מצויינת בטבלת הסימון התזונתי שממילא הינה בלתי קריאה וקטנה (מבחינת גודל אות) להחריד.

ב. התובעת 2 רכשה וצרכה את המוצר "קבנוס פפרוני דק דק" מתוצרת הנתבעת 2, בשים לב למצג "עשיר בברזל". יחד עם זאת, התובעת 2 הופתעה לגלות כי לא מופיע כל ציון של כמות הברזל במוצר. התובעת 2, שביקשה לצרוך את המוצר ולשלבו בתזונתה בשים לב לכמות היומית המומלצת - לא היתה מסוגלת לעשות כן.

ג. התובעת 3 רכשה וצרכה את המוצר "עגבניות מרוסקות רגילות – בתוספת סידן" מתוצרת הנתבעות 3-4. התובעת 3 עשתה כן בשים לב לביטוי "בתוספת סידן", אך כאשר ביקשה לבחון מהי כמות הסידן המצורפת למוצר- גילתה כי מדובר בנתון עלום ואף לא הבחינה ברשימת הרכיבים בביטוי "סידן".

ג. הטיעון המשפטי:

ג.1. עילות מכוח חוק הגנת הצרכן

22. חוק הגנת הצרכן הינו דבר חקיקה צרכני שתכליתו – הגנה על הצרכן. בין היתר, מטרת החוק היא למנוע הטעייה של הצרכן ולגרום לעוסקים במשק להביא לידיעת הצרכן מידע מלא אודות הנכס או השירות הנרכש. על תכליתו של חוק הגנת הצרכן עמדה כב' השופטת שטרסברג-כהן בע"א 1977/97 **ברזני נ' בזק החברה הישראלית לתקשורת בע"מ**, פ"ד נה(4) 584, בפסקה 9 לפסק דינה:

החוק בא להשליט אורחות התנהגות על המגזר העסקי ולקבוע כללי משחק הוגנים ביחסים שבין הצרכן לעוסק. החוק בא להבטיח כי העוסק לא ינצל את מעמדו הכלכלי העדיף על־מנת להתעשר שלא כדין על חשבונו של הצרכן. על־מנת להגן על הצרכן נקבעו בחוק "...שורה של חובות ואיסורים על העוסקים – היצרנים, היבואנים, הסוחרים ונותני השירותים – שמטרתם הכוללת היא למנוע הטעיית הצרכן, להביא לידיעתו מידע מלא ככל האפשר על טיב העסקה שהוא עומד לעשות, ולתת לו כלים לממש את זכויותיו..."

וכפי שנקבע ברע"א 8733/96 **רוברט לנגברט נ' מדינת ישראל**, פ"ד נה(1), 168:

> מטרתו של החוק אם כן, להגן על הצרכן, כך שבעשותו עסקה יעמוד לרשותו מלוא המידע ההוגן והנאות, על פיו יוכל לככל צעדיו ולגבש החלטתו בדבר פעילותו הצרכנית. "חוק הגנת הצרכן נמנה עם התחיקה המתערבת בחוזים שבין צדדים לא שווים, והמטילה על הצד החזק - הספק - חובת הוגנות מוגברת כלפי הצד החלש - הצרכן ... חוק הגנת הצרכן תובעת לאזן את חוסר השוויון שבין הצדדים על-ידי הטלת חובת גילוי על ספקים".

23. סעיף 31(א) לחוק הגנת הצרכן מורה באופן הבא:

> "דין מעשה או מחדל בניגוד לפרקים ב', ג', ד' או ד'1 כדין עוולה לפי פקודת הנזיקין [נוסח חדש].
> (א1) הזכות לסעדים בשל עוולה כאמור נתונה לצרכן שנפגע מהעוולה, וכן לעוסק שנפגע, במהלך עסקו, מהטעיה כאמור בסעיף 2. "

24. משמע, הוראות חוק הגנת הצרכן מקימות עילת תביעה נזיקית ודין מעשה או מחדל בניגוד להוראות החוק דינו כדין עוולה נזיקית.

25. סעיף 2 לחוק הגנת הצרכן, קובע את הבאות:

> "2. **איסור הטעיה**[1]
> (א)לא יעשה עוסק דבר – במעשה או במחדל, בכתב או בעל-פה או בכל דרך אחרת לרבות לאחר מועד ההתקשרות בעסקה – העלול להטעות צרכן בכל עניין מהותי בעסקה (להלן – הטעיה); בלי לגרוע מכלליות האמור יראו עניינים אלה כמהותיים לעסקה:
>
> (1) הטיב, המהות, הכמות והסוג של נכס או שירות;
> (2) המידה, המשקל, הצורה והמרכיבים של נכס;
> (3) מועד ההספקה או מועד מתן השירות;
> 4) השימוש שניתן לעשות בנכס או בשירות, התועלת שניתן להפיק מהם והסיכונים הכרוכים בהם;
> (5) דרכי הטיפול בנכס;
> (6) זהות היצרן, היבואן או נותן השירות;
> (7) השם או הכינוי המסחרי של הנכס או השירות;
> (8) מקום הייצור של הנכס;
> (9) תאריך הייצור של הנכס או תאריך חפוגתו..."

---

[1] ההדגשות, כאן ובכל מקום אחר, אינן במקור אלא אם נאמר אחרת.

(10) החסות, העידוד או ההרשאה שניתנו לייצור הנכס או למכירתו או למתן השירות;

(11) התאמתו של הנכס או השירות לתקן, למיפרט או לדגם;

...

26. אחריותן של הנתבעות כיצרניות ו/או משווקות ו/או יבואניות המוצרים נשוא התביעה, קבועה במפורש בסעיף 2(ב) לחוק הגנת הצרכן הקובע כי:

"(ב) לא ימכור עוסק, לא ייבא ולא יחזיק לצרכי מסחר נכס שיש בו הטעיה ולא ישתמש בנכס כאמור למתן שירות."

27. על יסודות עילת ההטעיה, וכן על ההבחנה בין "הטעיה במעשה" ובין "הטעיה במחדל" עמדה כב' השופטת שטרסברג כהן ברע"א 2837/98 **ארד נ' בזק החברה הישראלית לתקשורת בע"מ**, פ"ד נד(1) 600, בפסקה 8 לפסק דינה:

"הטעיה היא הצהרה כוזבת. ההטעיה נוצרת כאשר קיים פער בין הדברים הנאמרים (או המוסתרים) לבין המציאות. הטעיה יכולה ללבוש שתי צורות: האחת, הטעיה במעשה על דרך של מצג שווא הכולל פרטים שאינם תואמים את המציאות; השנייה, הטעיה במחדל, קרי: אי-גילוי פרטים מקום שיש חובה לגלותם (ראו: ג' שלו דיני חוזים [9], בעמ' 225; ד' פרידמן, נ' כהן חוזים (כרך ב) [10], בעמ' 787). ודוק: אין דין עילת ההטעיה לפי דיני החוזים כדינו של איסור ההטעיה על-פי חוק הגנת הצרכן. בעוד שבדיני החוזים על-מנת שתתגבש עילת ההטעיה נדרש כי הצד הטוען להטעיה אכן טעה ובשל טעותו זו התקשר בחוזה (ראו סעיף 15 לחוק החוזים (חלק כללי), תשל"ג-1973), הרי שהאיסור מכוח חוק הגנת הצרכן רחב יותר והוא חל על כל "דבר... העלול להטעות צרכן" (ההדגשה שלי – ט' ש' כ') גם אם הלה לא הוטעה בפועל (ראו: סעיף 2 לחוק הגנת הצרכן וכן ע"א 1304/91 טפחות – בנק משכנתאות לישראל בע"מ נ' ליפרט [1], בעמ' 326)."

28. יסודותיה של עוולת ההטעיה, כאשר מדובר בעוולה נזיקית, הם כדלקמן (ראה והשווה: דנא 5712/01 **יוסף ברזני נ' בזק, חברה ישראלית לתקשורת בע"מ**, פ"ד נז (6) 385):

(א) מעשה או מחדל העלול להטעות צרכן.

(ב) הטעיה בעניין מהותי בעסקה.

(ג) הסתמכות מצד הצרכן על המצג המטעה.

(ד) גרימתו של נזק.

מעשה או מחדל "העלול להטעות צרכן"

29. הנתבעות בענייננו הטעו את צרכניהן, בכך שנמנעו מלציין את גבי אריזתו את כמות הויטמין או המינרל המצויה בו. מדובר אף בהטעיה במעשה – מחד, הנתבעות מבליטות רכיב זה בקדמת האריזה על מנת

לשכנע את הצרכן לרכוש את המוצר תוך ייחוס סגולות בריאותיות. מאידך – הנתבעות לא טורחות אף לציין את כמות הויטמין או המינרל המצויה במוצר. **זוהי הטעיה**.

<u>הטעיה בעניין מהותי בעסקה</u>

30. דומה כי לא תיתכן מחלוקת, כי עסקינן בהטעיה **בעניין מהותי בעסקה**. סעיף 2(א) לחוק הגנת הצרכן קובע רשימה של חזקות שבהתקיימן ההטעיה היא בעניין מהותי. בענייננו, מדובר בהטעיה בעניין מהותי בעסקה, בין היתר לפי החזקות הבאות:

(א) סעיף קטן (1) – הטעיה לעניין <u>הטיב והמהות</u>, של הנכס.

(ב) סעיף קטן (2) – הטעיה לגבי <u>מרכיבי המוצר</u>.

31. עסקינן איפה במקרה הנופל באופן מובהק תחת מספר חזקות הקבועות בסעיף 2(א) לחוק.

<u>הסתמכות על המצג המטעה</u>

32. בהתאם להוראות הדין, ולפסיקת ביהמ"ש העליון בפרשת ברזני, הרי שלעניין דרישת ההסתמכת, הרי שזו מחייבת כי כאשר מדובר במצג מטעה, יוכיח הצרכן כי הוא הסתמך על המצג וכי כתוצאה נגרם לו נזק. כאשר מדובר בתביעה ייצוגית, ובכלל בהקשר הצרכני, **נקבע כי ניתן לאמץ דרישת הסתמכות מרוככת, וכי קשיים בהסתמכות הקבוצתית ניתן לפתור על דרך הגמשת כללי הראיות או פסיקת פיצוי לטובת הציבור**. כפי שנקבע בדנא 5712/01 **יוסף ברזני נ' בזק, חברה ישראלית לתקשורת בע"מ**, פ"ד נז (6) 385, 423:

> "בתרגום הדברים ובהחלתם על ענייננו: לו הייתה לברזני עילת תביעה אישית, ובית־המשפט היה מכיר בו כזכאי להגיש תובענה ייצוגית, ולו הכיר בית־המשפט בתובענה הייצוגית לגופה, כי־אז היה בית־המשפט רשאי לקבוע דרכים ראויות כנראה לו לדרכי הוכחתו של יסוד הקשר הסיבתי בין הפרסום המטעה לבין הנזק שנגרם לכל אחד מבני הקבוצה, לרבות לגבי הנזק שנגרם לכל אחד ואחד מהם. וכלשון תקנה 9(א) הנזכרת: "...שכל חבר הקבוצה יוכיח את זכותו לסעד המבוקש באמצעות תצהיר, שבו יפרט את הנזק שנגרם לו". כך בתצהיר, ובהנחיית תקנה 9(ג) – גם בדרך אחרת שתיראה לבית־המשפט. .. זאת ועוד, בע"א <u>1337/97</u> תנובה מרכז שיתופי לשווק תוצרת חקלאית בישראל בע"מ נ' ראבי [19] – אשר ניתן זה־לא־מכבר – קבעה השופטת נאור (בדעת יחיד) כי יש לאמץ אל־תוך <u>חוק הגנת הצרכן</u> הסדר המכונה "שיפוי ופיצוי מיוחד", והוא הסדר שנקבע בתובענות ייצוגיות שלפי חוקים אחדים, ובהם סעיף 46ט <u>לחוק ההגבלים העסקיים</u>, תשמ"ח-1988; סעיף 16ט <u>לחוק הבנקאות (שירות ללקוח)</u> וסעיף 62ט לחוק הפיקוח על עסקי ביטוח, תשמ"א-1981. הוראות אלו ניסוחן זהה, ונביא מהוראת סעיף 46ט <u>לחוק ההגבלים העסקיים</u>.. הסדר דומה – ובה בעת גם שונה – יימצא בהוראת סעיף 216(ב) <u>לחוק החברות</u>, תשנ"ט-1999, המדבר על פיצויים בתובענות ייצוגיות לפי אותו חוק. <u>מהוראות אלו נדע כי מקום שמתן פיצוי נפרד לכל אחד מבני הקבוצה אינו מעשי, רשאי בית־המשפט לחייב את הנתבע בדרכי פיצוי מיוחדות או בסעדים אחרים כפי שימצא לנכון, ובלבד שהנתבע לא ייאלץ כמובן לשלם יותר מן הנזק שנגרם</u>. ראו עוד והשוו: [37] *Daar* v. *Yellow Cab Company* (1967). "

33. כמו כן, גם בדרישות בעניין ברזני חל ריכוך, ונקבע בהסתמך על עמדתו של כב' השופט חשין כי במקרים הראויים ניתן להסתפק גם בהסתמכות "עקיפה" על מצג. כך למשל, **בענין מגה גלופלקס** קבע ביהמ"ש

המחוזי כי די בהפצת קטלוג ובו מצג מטעה על מנת לקיים את דרישת הקשר הסיבתי וכי אין צורך בהוכחת חשיפתם הפרטנית של יחידי הקבוצה לקטלוג, ראה בשא (ת"א) 5989/06 **אילן ג'אן נ' אלטמן רוקחות טבעית (1993) בע"מ** (7.9.2010, פורסם ב"נבו"):

> באיסור ההטעיה הצרכני הדגיש המחוקק כי המדובר בפרסום ה"עלול להטעות", זאת אף אם התקיימה שרשרת עובדתית שהפרסום בראשיתה והצרכן הניזוק באחריתה. כך נקבע בדנ"א **ברזני**: "... נוסיף ונאמר כי קשר סיבתי (עובדתי ומשפטי) הנדרש מהוראות סעיף 2(א) לחוק, אינו משמיע מאליו, לדעתי, הסתמכות מפורשת וישירה של צרכן על מצג שהציג עוסק. זאת, שלא כהוראות חוק אחרות, ובהן הוראת סעיף 56 לפקודת הנזיקין, שלפיהן נדרש מפורשות קשר סיבתי של הסתמכות. אפשר שצרכן לא יסתמך באורח ישיר על מצג של עוסק, ובכל-זאת יתקיים קשר סיבתי נדרש, דהיינו כי מצגו של העוסק היה (כלשונו של סעיף 64 לפקודת הנזיקין) "הסיבה או אחת הסיבות לנזק". כך הוא למשל במקום שניתן להוכיח כי פרסום שפרסם עוסק – פרסום העלול להטעות צרכן בעניין מהותי – הניע שרשרת עובדתית שבסופה נגרם לצרכן נזק. דוגמה: פרסום פלוני הטעה את פלוני, וניתן להצביע על קשר סיבתי בקירבה ראויה בין אותו פלוני לבין צרכן שנגרם לו נזק. לשון אחר: כהקשר עניינו ראוי לפרש את מושג ההסתמכות בפרישה רחבה, ככולל לא אך הסתמכות ישירה בלבד ... פרסום העלול להטעות צרכן מגבש עוולה כהוראת סעיף 2(א) שלחוק. וכשמתקיים קשר סיבתי ראוי בין אותו פרסום לבין נזק שנגרם לצרכן – יהא זה קשר סיבתי ישיר על דרך של הסתמכות או קשר סיבתי עקיף על דרך של שרשרת סיבתית ראויה מן הפרסום ועד לצרכן – יהא אותו צרכן זכאי לפיצוי. לשון אחר: על הצרכן התובע להראות כי הפרסום המטעה הניע שרשרת אירועים שבסופה הגיעה אליו וגרמה לו נזק" (דנ"א **ברזני**, פסקאות 40-39 לפסק דינו של כב' השופט חשין, ההדגשות נוספו). **<u>די בהפצתו של הקטלוג המטעה לרוקחים ולנקודות המכירה בראשיתה של השרשרת העובדתית, והנזק שנגרם לצרכן בסופה של השרשרת כדי לספק את דרישתו של המתוקק</u>**. יודגש בהקשר זה כי נקודות המכירה הנזכרות אינן בהכרח מאויישות ב"איש מקצוע" בעל השכלה רפואית. לא מן הנמנע כי כנקודת מכירה ייחשבו גם חנויות טבע, מדפי מוצרים טבעיים בבתי מרקחת ובחנויות כלבו וכיוצא באלו. יש לזכור כי כתוסף מזון, משווק המוצר באופן חופשי, בצורה נגישה וללא מרשם. משכך, אין הצרכן נדרש כלל לאיש מקצוע "מתווך" בינו ובין מוצר המדף...

34. פסיקה זו אושרה בידי ביהמ"ש העליון שהיה ער לסוגיית ההסתמכות, וקבע כי מדובר בעניין הנוגע **לכימות הנזק** אשר יש לבררו במסגרת התובענה לגופה, ראה רעא 7540/10 **אלטמן רוקחות טבעית (1993) בע"מ נ' אילן ג'אן** (11.12.2011, פורסם ב"נבו"):

> "כמו כן סבורים אנו כי הדיון בטענות המשיב מתאים להתברר בדרך של תובענה ייצוגית. אכן, כפי שטוענות התובעתות בבקשת רשות הערעור, לא ניתן להתעלם ממספר קשיים העשויים להתעורר במסגרת הדיון בתובענה הייצוגית במקרה דנא. כוונתנו בעיקר לסוגיית כימות הנזק שנגרם לחברי הקבוצה ולשאלת ההסתמכות על הפרסום המטעה. **<u>ואולם, בית המשפט המחוזי היה ער לסוגיות אלה במסגרת הדיון בבקשת האישור</u>**. כך, לעניין הנזק ציין בית המשפט המחוזי כי נוכח העובדה שהתוסף הקל על תסמיני הכאב של המשיב, הרי שהוא וצרכנים דומים לו נהנו ממנו במידה מסוימת. לפיכך, קבע בית המשפט כי הנזק שנגרם הינו בגובה חלק מהסכום ששולם עבור התוסף ולא בגובה הסכום במלואו, כפי שנטען בבקשת האישור. <u>ברי, כי שאלת כימות הנזק תתברר במסגרת הדיון בתובענה הייצוגית לגופה.</u>"

35. מעבר לכך, עסקינן בהטעיה במחדל ובאי גילוי פרטים מהותיים ומשכך **<u>דרישת ההסתמכות היא ממילא מרוככת</u>**, אם בכלל קיימת. בע"א 9590/05 **לידיה רחמן-נוני נ' בנק לאומי לישראל בע"מ** (פורסם בנבו,

9.7.07) נקבע כי קיים ספק האם ראוי כלל לדרוש הוכחה של קשר סיבתי במקרים של הטעיה במחדל (אי גילוי):

"כמו כן, נראה כי גם שאלת עצם דרישת הוכחתו של קשר סיבתי במקרה דנא ראויה לשיקול נוסף. עניין זה מעורר שאלות לא פשוטות. הראשונה בהן היא האם יש להחיל את ההלכה שקבע בית משפט זה לעניין עילת ההטעיה בדנ"א 5712/01 ברזני נ' בזק חברה ישראלית לתקשורת, פ"ד נז(6) 385 (2003) גם כשמדובר בעילה של אי-גילוי. "

גם בפסק הדין שניתן **בפרשת תנובה**, נקבע באופן חד משמעי כי יש לרכך את דרישת ההסתמכות במקרים של הטעיה במחדל (אי גילוי) במסגרת תובענה ייצוגית. באותו עניין חברי הקבוצה לא נדרשו להוכיח הסתמכות בפועל, וראה עא 10085/08 **תנובה - מרכז שיתופי נ' עזבון המנוח תופיק ראבי ז"ל** (4.12.2011, פורסם ב"נבו") בפסקה 36:

פסק הדין בעניין ברזני עסק בהטעיה שבמעשה בשל פרסום מטעה של חברת בזק לגבי תעריפי שיחות ונקבע שם כאמור כי הואיל וברזני לא נחשף בפועל לאותו הפרסום אין מתקיים קשר סיבתי בין הפרסום המטעה לבין הנזק שלו טען. בענייננו לעומת זאת מדובר בהטעיה שבמחדל אותה ביצעה תנובה בכך שלא גילתה את דבר הוספת הסיליקון לחלב. לטענת תנובה על התובעים להוכיח כי אילו נחשפה עובדה זו בפניהם מבעוד מועד לא היו רוכשים את החלב. נראה כי הדרישה המוצבת לתובע להוכיח כי אילו היו מגלים לו את העובדות היה נוהג אחרת היא דרישה קשה להוכחה, ובמקרים רבים בלתי אפשרית והדברים מקבלים משנה תוקף ככל שבתובענה ייצוגית עסקינן. על השוני שבין הטעיה במעשה לבין הטעיה במחדל לעניין הקשר הסיבתי בהקשר הייצוגי עמדנו בע"א 9590/05 רחמן-נוני נ' בנק לאומי לישראל בע"מ ([פורסם בנבו], 10.7.2007) שם בוטלה קביעתו של בית המשפט המחוזי לפיה יש לדחות בקשה לאישור תובענה ייצוגית משום שהתובעים לא הוכיחו קיומו של קשר סיבתי. בפסק הדין שניתן בערעור הורינו על ביטול החלטה זו ועל החזרת הדיון לבית משפט קמא תוך שצויין כי "נראה כי גם שאלת עצם דרישת הוכחתו של קשר סיבתי במקרה דנא ראויה לשיקול נוסף. עניין זה מעורר שאלות לא פשוטות. הראשונה בהן היא האם יש להחיל את ההלכה שקבע בית משפט זה לעניין עילת ההטעיה בדנ"א 5712/01 ברזני נ' בזק חברה ישראלית לתקשורת, פ"ד נז(6) 385 (2003) גם כשמדובר בעילה של אי-גילוי"... הנה כי כן, ככל שהעוולה הצרכנית עליה נסמכת התובענה הייצוגית היא הטעיה שבמחדל (על דרך של אי גילוי) יש בכך כדי להצדיק ריכוך והגמשה לעניין הוכחת הקשר הסיבתי בין ההתנהלות העוולתית ובין הנזק הנטען."

כך גם נקבע בפסיקות אחרות, ולא בכדי. כך למשל בתא (ת"א) 2405/04 **יורם בן עמי נ' הדר חברה לבטוח בע"מ** (27.4.2011, פורסם ב"נבו") נקבע כי אין לדרוש הסתמכות מצידם של מבוטחים אשר לא גולו להם פרטים בנוגע לקיומם של משתנים מפחיתים לערך הרכב במקרה של אובדן גמור (שם בפסקה 89):

יצויין כי בפרשות ברזני ותנובה עסקו בתי המשפט בחוק הגנת הצרכן [...]. מה שאין כן בענייננו. עם זאת, אף למקרה דנן יש ללמוד מהקשיים שבהחלת הלכת ברזני על הטעיה שבמחדל, על הותרת השאלה בצריך עיון בפרשת רחמן-נוני ועל הכרעת סוגיה זו בפרשת תנובה. בעוד שהלכת ברזני עוסקת בהטעיה במעשה, הרי שבהטעיה שבמחדל סבור המתקשר בעסקה שהצד שכנגד עומד בדרישות החוק..
בהיקש יש לומר כי המבוטח נותן אמון בחברת הביטוח כי היא נוהגת לפי הנחיותיו של המפקח על הביטוח. ממילא, שעה שהדר הפרה את חובת הגילוי חזקה היא שהמבקשים הוטעו לחשוב שתגמולי הביטוח להם יזכו בעת קרות מקרה ביטוחי יהיו בשווי הרכב הבסיסי, ללא הפחתות כאלו ואחרות. ציפיית המבקשים ההחזקה שעה שאת פרמיית דמי הביטוח שילמו המבקשים לפי שווי רכבם הבסיסי ללא התייחסות

למשתנים מפחיתים. "שלילת המידע המפורט והאמיתי" באשר לגובה תגמולי הביטוח עולה כאמור כדי תיאור מטעה. כניסתם להסכם הביטוח יוצר הן את הקשר הסיבתי והן את ההסתמכות הנדרשת לפי הלכת ברזני. גמירות דעת המבוטח נסמכת היא, על אותה הנחה כי הוזה הביטוח עומד הוא בדרישות הדין."

ערעור על החלטה זו נדחה בידי ביהמ"ש העליון (רעא 2536/10 **הדר חברה לביטוח בע"מ נ' יורם בן עמי** (12.9.2011, פורסם ב"נבו")).

36. כמפורט לעיל בחלק העובדתי, התובעות הסתמכו על ההטעיה, רכשו את המוצר בשים לב למצג הברור על גביו, ולא יכלו לעשות בו שימוש בריאותי סביר בהינתן שלא נרשמה כמות הויטמין או המינרל על גבי האריזה.

<u>גרימתו של נזק</u>

37. נגרם לתובעות ולחברי הקבוצה **<u>נזק ממוני ובלתי ממוני מובהק</u>**.

38. הנזק הממוני נובע מכך שללא ציון כמות הויטמין או המינרל, רוכש הצרכן "חתול בשק" ומוצר שלא ניתן לעשות בו שימוש בריאותי סביר (תוך הסתייעות בטבלאות צריכה מומלצת של הרכיבים).

39. בנסיבות בהן רוכש הצרכן מוצר טוב פחות ממה שנתכוון לרכוש הוא זכאי לפיצוי בגין נזקו הממוני. הפיצוי יכול שיהיה בגובה מחיר המוצר או בשיעור נמוך יותר (השבה חלקית) (ת.א. (ת"א) 2474/02 **רותם תומר נ' מת"ב מערכות תקשורת בכבלים בע"מ** (27.5.2004)). שיעור ההשבה החלקית נקבע בין היתר בהסתמך על שיקולים שונים לרבות, חומרת המעשים, הפער בין המוצר כפי שהוצג ובין המוצר כפי שנמכר וכיוצ"ב. למקרים בהם נפסקה השבה בשיעור חלקי ראה למשל (תק (י-ם) 4952/07 **הזז אביבה נ' אדמון גיל** (12.5.2008, פורסם ב"נבו"), תק (י-ם) 4952/07 **הזז אביבה נ' אדמון גיל** (12.5.2008, פורסם ב"נבו").

40. בע"א 0837/06 **ברזילי נ' פריניר** (הדס 1987) בע"מ (4.9.2014, פורסם ב"נבו") (להלן: "**עניין פריניר**") נקבע באופן הבא בפסקה 45:

"לא בכל מקרה שכו לקוח צרך מוצר בעקבות מעשה הטעיה, לכאורה, מצד עוסק – יהיה הצרכן זכאי להשבת הסכום ששילם בעד המוצר – כולו, או חלקו. הדבר אפשרי, לטעמי, רק במקרים חריגים ביותר – כגון זה שלפנינו – **שבהם תכונותיו של המוצר שנצרך בפועל (בעקבות הטעיה מצד העוסק וחוך הסתמכותו על מצג מטעה) <u>שונות באופן מהותי</u> מתכונותיו של המוצר שהצרכן החכוון לצרוך**, עד כי מתקיים למעשה מעין "כשלון תמורה מלא". בסיטואציה כזו השבה היא, כמובן, בלתי אפשרית ועל אף זאת הצרכן יהיה זכאי לפיצוי בגין מחיר המוצר."

41. באותו עניין אף אומצה עמדתו של פרופ' קלמנט ולפיה נגרם נזק – מקום בו שולם סכום עודף עבור מוצר שבהתאם לתנאי שוק נכונים (בהינתן גילוי מלא ונאות) שוויו נמוך יותר. כפי שמציין כב' השופט מלצר בעניין פריניר בפסקה 48:

"כהשלמה לקביעות הנ"ל, ומבלי לטעת מסמרות בדבר, אני מוצא לנכון להפנות כאן גם לדברים הבאים, מתוך מאמרם של פרוקצ'יה וקלמנט, המאירים פן נוסף של הנזק הממוני הנובע מקיומה של "הטעיה צרכנית" במקרה קרוב לזה שבענייננו (המתקיים, לגישתם, אף ללא הסתמכות של הצרכנים על מצג-השווא) שעשויים להצדיק פיצוי חלקי בגין המחיר. וכך הם כותבים:

"...מצגי-שווא בתחום הצרכני מיועדים להציג את העסקה באור חיובי יותר מנקודת-מבטו של הצרכן מכפי שהיא בפועל. המציג מבקש להגדיל את הביקוש למוצר, ולכך נלווית בדרך-כלל גם עלייה במחירו. עליית המחיר הינה "נזק" שנגרם לצרכן באופן סיבתי עקב המצג. נזק זה נגרם לא רק לצרכנים שהסתמכו, אלא לצרכנים כולם: גם צרכן שהחלטתו לרכוש לא נבעה ממצג-השווא, ועל-כן הוא לא הסתמך עליו, סבל בכל-זאת נזק אם שילם בעבורו מחיר העולה על זה שהיה משלם אלמלא המצג; ובאופן דומה, גם צרכן שלא נחשף כלל למצג, ולכן לא הסתמך על האמור בו, סבל נזק אם שילם בגינו מחיר גבוה יותר".

42. בת"צ 7111-09-13 **מזרחי נ' סאן אויל - עיבוד ושיווק שמני מאכל בע"מ ואח'** (4.5.2015, פורסם ב"נבו") בפסקה עב ואילך הועמד סכום הנזק הממוני על 50% מעלות המוצר:

"אשר לפיצוי הנטען על-ידי המבקש בשל הנזק הממוני, סבורני שלא יהא זה נכון להעמידו על מלוא עלות המוצר, שכן הצרכנים שצרכו את המוצר, אף אם הוטעו עקב שמו של המוצר, נהנו ממנו הנאה כלשהי. באשר לתאריך התפוגה, הדעת נותנת, שלא כל הצרכנים צרכו את המוצר אחרי שלכאורה, ובהתאם להוראות התקן, פג תוקפו. לפיכך, איני סבור שנכון יהא להעמיד את הפיצוי בגין הנזק הממוני על מלוא עלות המוצר. בסוגיה זו אני מפנה לדברים שכתב כב' השופט ח. מלצר בעניין פריניר (לעיל, בפיסקה 48):

"יחד עם זאת, אני מוצא לנכון להעיר כאן כי לא בכל מקרה שבו לקוח צרך מוצר בעקבות מעשה הטעיה, לכאורה, מצד עוסק – יהיה הצרכן זכאי להשבת הסכום ששילם בעד המוצר – כולו, או חלקו. הדבר אפשרי, לטעמי, רק במקרים חריגים ביותר – כגון זה שלפנינו – שבהם תכונותיו של המוצר שנצרך בפועל (בעקבות הטעיה מצד העוסק ותוך הסתמכותו על מצג מטעה) שונות באופן מהותי מתכונותיו של המוצר שהצרכן התכוון לצרוך, עד כי מחקיים למעשה מעין "כשלון תמורה מלא". בסיטואציה כזו השבה היא, כמובן, בלתי אפשרית ועל אף זאת הצרכן יהיה זכאי לפיצוי בגין מחיר המוצר. הדבר דומה למקרה שבו מי שרכש רכב פגום, למשל, מבלי שהמוכר גילה לו את דבר הפגם עשה תאונת דרכים ברכב בשל הפגם והרכב ניזוק total loss. הרוכש יוכל עדיין לבטל את העיסקה ולתבוע מהמוכר שהטעה אותו כי יחזיר לו את מלוא התמורה, אף שאין בידו להשיב למוכר את הרכב. השוו: דניאל פרידמן ונילי כהן חוזים כרך ד' עמ' 642-643 (תשע"א-2011) ועיינו גם: ע"א 607/83 אהרן נ' קרסנטי, פ"ד מב(1) 397 (1988)."

בענייננו, איני סבור שהתכונות של המוצר שונות באופן מהותי לחלוטין מהמוצר שהצרכן התכוון לצרוך, ולכן סבורני שיש להעמיד את הפיצוי בגין הנזק הממוני בשיעור שלא יעלה על מחצית מעלות המוצר...".

43. אנו מעמידים את הנזק הממוני על סך של 0.5 ₪ לאריזת מוצר.

44. כמו כן נגרם לתובעות ולחברי הקבוצה נזק שאינו ממוני, לרבות עוגמת נפש עקב גילוי ההטעיה ופגיעה באוטונומיה.

45. נזקים מסוג זה הוכרו בפסיקה כבני תביעה, במסגרת תביעה ייצוגית ואף במסגרת הליכים רגילים. כאמור, הוראות חוק הגנת הצרכן מקימות עילת תביעה נזיקית לנפגע מהפרתן. סעיף 2 לפקודת הנזיקין מגדיר נזק באופן רחב כ-"אבדן חיים, אבדן נכס, נוחות, רווחה גופנית או שם-טוב, או חיסור מהם, וכל אבדן או חיסור

כיוצאים באלה." בפסק-דינו של ביהמ"ש העליון בע"א 243/83 **עיריית ירושלים נ' אלי גורדון**, פ"ד לט(1) 113, נאמרו הדברים הבאים בהקשר להגדרת נזק (בעמ' 140):

> "הגדרה זו רחבה היא הן לעניין הפגיעות הנזכרות ברישא והן לעניין אלה הנזכרות בסיפא .. היא כוללת את כל סוגי הנזק, בין פיסי ובין שאינו פיסי, בין ממוני ובין שאינו ממוני. ביסוד ההגדרה עומדת המציאות המוחשית. היא משתרעת הן על נזק פיסי והן על נזק כספי; הן על פגיעה בחחושות גופניות ונוחות, שיש להן ביטוי פיסי, והן על פגיעה בתחושות גופניות ונוחות, שיש להן ביטוי פיסי. לא היה מקום, על-כן, מכחינת היקפו של המושג "נזק", שלא לכלול בחובו שלילת נוחות גופנית, סבל נפשי ופחד, שאין להם ביטוי פיסי."

גם שלילת נוחות גרידא עשויה להחשב כנזק, ומיותר לציין כי במקרה דנן נזקן של התובעות חורג באופן מובהק מכדי שלילת נוחות. יודגש, כי סעיף 20(ה) לחוק תובענות ייצוגיות קובע במפורש כי אין מניעה לתבוע בתביעה ייצוגית פיצוי בגין נזק שאינו ממוני:

> "בית המשפט לא יפסוק בתובענה ייצוגית פיצויים בלא הוכחת נזק, למעט בתביעה כמפורט בפרט 9 בתוספת השניה, ואולם אין באמור כדי למנוע פסיקת פיצויים בשל נזק שאינו נזק ממון."

כך פסק ביהמ"ש הנכבד תצ (חי') 11781-05-09 **חנה להט ואח' נ' כרמל כימיקלים בע"מ** (2.12.2010, פורסם ב"נבו"):

> "אמנם המבקשים לא הגישו חוות דעת רפואית או מדעית לעניין הנזקים להם עשוי לגרום מפגע הריח, אולם פקודת הנזיקין [נוסח חדש] מכירה גם בנזק של "חוסר נוחות", כפי שנקבע בסעיף 2 של הפקודה:
> " 'נזק' - אובדן חיים, אבדן נכס, נוחות, רווחה גופנית או שם-טוב, או חיסור מהם, וכל אבדן או חיסור כיוצאים באלה;"
> דהיינו, גם אובדן נוחות הוא נזק, ומדכריהם של המבקשים, שלא נסתרו על-ידי הנתבעת, ברי שנגרם להם חוסר נוחות כתוצאה ממפגע הריח".

46. כאשר מדובר בצריכה של מוצרי מזון, נודעת חשיבות יתירה אף לאוטונומית הצרכן. בע"א 1338/97 **תנובה נ' ראבי**, פד נז(1) 672, 682, שם נאמרו הדברים הבאים בידי כב' השופטת נאור:

> "הנזק הלא ממוני שהתובע טוען לו מאופיין בתחושת הגועל הנובעת מכך שמדובר בסיליקון, על כל המטען האסוציאטיבי המלווה חומר זה. לדעתי, נזק מסוג זה הוא לכאורה נזק בר־פיצוי. הטעיה בדבר תכולת החלב במקרה זה היא לכאורה בגדר פגיעה באוטונומיה של הפרט. אנו עוסקים במוצר מזון. זכותם של צרכנים היא לקבוע מה יכניסו לפיהם ולגופם וממה יימנעו. מי שרוצה למשל לצרוך רק מזון כשר, ויסתבר לו בדיעבד שהמזון שהוצג תוך הטעיה איננו כזה, יחוש תחושת גועל ופגיעה באוטונומיה שלו. כך יחוש גם מי שצורך רק מזון אורגני, והתברר לו בדיעבד שמזון שפורסם כמזון אורגני איננו כזה. מי שמבקש לקנות חלב דל שומן דווקא לא יסכין עם כך שימכרו לו תוך הטעיה חלב שבו שיעור השומן גבוה, ולהפך. בכל המקרים הללו ובמקרים רבים אחרים שניתן להעלות על הדעת, ישנה פגיעה באוטונומיה של הפרט, אף שאין עמה נזק גוף או סכנה ממשית לנזק גוף. לכל צרכן וצרכן העדפות בנוגע למזונותיו, העדפות המבטאות לעתים את האידאולוגיה שהוא מאמין בה כדרך לחיים נכונים או בריאים. אכן, זה שאינו שומר כשרות יוכל לומר לשומר הכשרות: מה קרה אם אכלת מזון שאינו כשר; לא נגרם לך כל נזק. לא זו השקפתו של מי שמבקש לשמור על כשרות או לאכול רק מזון אורגני או מזון דל שומן."

47. כמו כן, התובעות סבלו מפגיעה ביכולת ההשוואה שלהן לבחור מבין מוצרים דומים. כך נקבע בת"א 1169-07 **לאה הראל נ' שטראוס מחלבות בע"מ ואח'** (20.10.2010, פורסם ב"ינבו"):

> "טענה זו, על שני חלקיה, אין ביכולתי לקבל. התובעת טענה שהנזק שנגרם לה הוא העדר אפשרות להשוות את מחירי המוצרים למחירי מוצרים אחרים, דבר שהיה אפשרי אם הנתבעות היו מסמנות את אריזות המוצרים כנדרש על פי התקן. נזק כזה אמנם אינו נזק ממוני או רכושי, אך הוכר בפסיקה כנזק שיש לפצות עליו. ומאז שנפסקה ההלכה בעניין **ראבי** (ראו: **עא 1338/97 תנובה מרכז שיתופי לשווק תוצרת חקלאית בישראל בע"מ נ' תופיק ראבי , נז (4) 673 (2003)**) אין עוד מניעה הלכתית להכיר בפגיעה שתיגרם לצרכן ביכולתו לקבל מידע, שיאפשר לו להשוות מחירים ולרכוש את המוצר שבו יחפוץ על יסוד שיקולי מחיר, איכות ושאר שיקולים שהם רלוונטיים להחלטה צרכנית, כנזק שהוא בר פיצוי בתובענה מעין זו שלפנינו (ראו למשל: **בש"א (ת"א) 1877/06 (תא 1036/06) שרית טל נ' מרכז רפואי רבין (קמפוס בילינסון)** (טרם פורסם, [פורסם בנבו] 31.5.10)). נזק כזה ניתן לראות כנובע הן מהפרת החובה החקוקה והן מהפרת איסור ההטעיה המיוחסות לנתבעות ומשום כך אין מנוס מלדחות טענה זו של הנתבעות."

48. התובעות מעריכות את נזקן הבלתי ממוני בסך של 10 ₪ לכל מוצר. סך כל נזקי כל אחת מן התובעות עומד על סך של 10.5 ₪.

ג.2. עילת הפרת חובה חקוקה

49. יסודותיה של עוולת הפרת חובה חקוקה מנויים בהוראות סעיף 63 לפקודת הנזיקין, המורה אותנו באופן הבא:

> "(א) מפר חובה חקוקה הוא מי שאינו מקיים חובה המוטלת עליו על פי כל חיקוק - למעט פקודה זו - והחיקוק, לפי פירושו הנכון, נועד לטובתו או להגנתו של אדם אחר, וההפרה גרמה לאותו אדם נזק מסוגו או מטבעו של הנזק שאליו נתכוון החיקוק; אולם אין האדם האחר זכאי בשל ההפרה לתרופה המפורשת בפקודה זו, אם החיקוק, לפי פירושו הנכון, התכוון להוציא תרופה זו.
>
> (ב) לענין סעיף זה רואים חיקוק כאילו נעשה לטובתו או להגנתו של פלוני, אם לפי פירושו הנכון הוא נועד לטובתו או להגנתו של אותו פלוני או לטובתם או להגנתם של בני-אדם בכלל או של בני-אדם מסוג או הגדר שעמם נמנה אותו פלוני."

50. לעוולת הפרת חובה חקוקה חמישה יסודות (ראה ע"א 145/80 **ועקנין נ' המועצה המקומית בית שמש**, פ"ד לז(1) 113, בעמ' 139): **(א)** קיום חובה המוטלת על המזיק מכוח חיקוק **(ב)** החיקוק נועד לטובתו של הניזוק **(ג)** המזיק הפר את החובה המוטלת עליו, **(ד)** ההפרה גרמה לניזוק נזק **(ה)** הנזק אשר נגרם הוא מסוג הנזקים אליו נתכוון החיקוק.

קיום חובה בהתאם לדין והפרתה בידי הנתבעות

51. כמפורט לעיל, הנתבעות כולן הפרו את הוראות סעיף 4 לתקנות בריאות הציבור (מזון) (סימון תזונתי) 1993 המורה באופן הבא:

סימון נוסף

4. (א) בנוסף לסימון תזונתי כמפורט בתקנה 3, רשאי אדם לסמן מזון בפרטי סימון נוספים כמפורט בתוספת הראשונה, בחלקים ב' ו-ג', כולם או חלקם, ובסימון ויטמינים ומינרלים כמפורט בחלק ד'.

(ב) כלל סימון המזון "סיבים תזונתיים" או פרט הנמנה בחלק ד' של התוספת הראשונה, יכלול הסימון התזונתי גם את שיעורם במזון.

(ג) על אף האמור בתקנת משנה (א), לא יסומן מזון בסימון כמפורט בחלק ד' לתוספת הראשונה, אלא אם כן תכולת הויטמינים או המינרלים בו שווה או עולה על הערכים המפורטים בתוספת השניה.

...

חלק ד'

ויטמין A (מק"ג) (שווי רטינול)	Vitamin A (mcg.) (Retinol equivalent)
ויטמין D (מק"ג) (כולקלציפרול)	Vitamin D (mcg.)
ויטמין E (מ"ג) (שווי-אלפא-טוקופרול)	Vitamin E (mg.) (Alpha-tocopherol equivalent)
ויטמין K (מק"ג)	Vitamin K (mcg.)
תיאמין (מ"ג)	Thiamine (mg.)
ריבופלאוין (מ"ג)	Riboflavin (mg.)
ניקוטינאמיד (מ"ג) (שווי-חומצה-ניקוטינית)	Niacin (mg.) (Nicotinic acid equivalent)
ויטמין B6 (מ"ג)	Vitamin B6 (mg.)
חומצה פולית (מק"ג)	Folic acid (mcg.)
ויטמין B12 (מק"ג)	Vitamin B12 (mcg.)
ויטמין C (מ"ג) (חומצה-אסקורבית)	**Vitamin C (mg.) (Ascorbic acid)**
ביוטין (מק"ג)	Biotin (mcg.)
חומצה–פנטותנית (מ"ג)	Pantothenic acid (mg.)
סידן (מ"ג)	**Calcium (mg.)**
זרחן (מ"ג)	Phosphorus (mg.)
מגנזיום (מ"ג)	Magnesium (mg.)
יוד (מק"ג)	Iodine (mcg.)
ברזל (מ"ג)	**Iron (mg.)**
אבץ (מ"ג)	Zinc (mg.)
(סלניום) (מק"ג)	Selenium (mcg.)
אשלגן (מ"ג)	Potassium (mg.)

52. הנתבעת 2 אף הפרה את הוראות את חוק התקנים התשי"ג - 1953 הקובע באופן הבא (בסעיף 9 לחוק):

9. חובת שמירה על תקן רשמי (תיקון: תשל"ט)

"(א) לא ייצר אדם מצרך, שמיפרט שלו נקבע בתקן רשמי, ולא ימכרנו, ולא ייבאו ולא ייצאו, ולא ישתמש בו בכל עבודה שהיא, ולא יבצע עבודה שהכללים הטכניים של תהליכה נקבעו כתקן רשמי, אלא אם התאימו המצרך או תהליך העבודה לדרישות התקן הרשמי, אם נקבעה הוראה אחרת באכרזה שבה הוכרז התקן כתקן רשמי."

53. ההפרה מוצאת ביטוי בהפרת הוראות תקן ישראלי 1145 לעניין גודל האותיות והספרות של טבלת הערכים התזונתיים ושל רשימת הרכיבים, כמפורט לעיל.

<u>החיקוק נועד לטובתו של הניזוק</u>

54. איש לא יחלוק, כי סעיפי התקן אותם הפרו הנתבעות, נועדו להגן על הצרכן פן יוטעה, כפי שהוטעו התובעות.

55. סעיפים אלו נועדו בין היתר למנוע פגיעה בציבור, להבטיח תאימות בין מוצרי מזון דומים, ולהקל על הצרכן את יכולת ההשוואה על מנת שיקבל החלטות כלכליות מושכלות לרבות לעניין החלטה לרכוש את המוצר. בת"צ 38449-04-11 **שטיין נ' יונילוור ישראל מזון בע"מ** (3.1.2013, פורסם ב"נבו") בפסק דין המשפט המחוזי בחיפה באופן הבא בפסקה לט:

"דהיינו, מטרת התקן היא, בין היתר, להקל על הצרכן להשוות בין מוצרים חלופיים. בעניין זה כתב כב' השופט א. קיסרי בת"א (מחוזי חיפה) 1169/07 **הראל נ' שטראוס מחלבות בע"מ** (לא פורסם, [פורסם בנבו], 20.10.2010) [להלן: "**עניין הראל**"]: "**יכולתו של הצרכן להשוות מחירים היא נשמת אפה של צרכנות, וכל הגבלה או מניעה של יכולת זו כמוה כפגיעה ביכולתו לקבל החלטות צרכניות מושכלות**".
לפיכך, הוכח כי הוראת תקן 1118(11), שהופרה, נועדה לטובתם של התובעתים."

<u>ג.3. הסעדים המגיעים לכלל חברי הקבוצה</u>

<u>ג.3.1 כללי:</u>

56. יובהר ראשית, כי בהתאם להוראות חוק תובענות ייצוגיות תפקידו של בית המשפט הנכבד הוא להגדיר את קבוצת התובעים, כאמור בסעיף 10(א) לחוק בו מצוין כי "אישר בית המשפט תובענה ייצוגית, יגדיר בהחלטתו את הקבוצה שבשמה תנוהל התובענה".

57. בית המשפט הנכבד מתבקש בזאת לאשר את ניהול התובענה בשם קבוצת הצרכנים הבאה:

"כל צרכן אשר רכש ממוצרי הנתבעות המשווקים תוך הפרת הוראות הדין לעניין סימון ויטמינים ו/או מינרליים הכלולים או מוספים להם".

ג.3.2 צווי עשה וסעד הצהרתי:

58. בית המשפט הנכבד מתבקש בזאת ליתן צו הצהרתי, ולפיו הנתבעות הפרו את הוראות הדין. כמו כן, מתבקש ביהמ"ש הנכבד ליתן צווי עשה כדלקמן:

(א) להורות לנתבעות לחדול מסימון המוצרים בכינוי "בתוספת סידן", "עשיר בברזל" או "בתוספת ויטמין C" זולת אם יציינו את שיעורי הרכיבים הנ"ל על גבי אריזת המוצר.

(ב) להורות לנתבעת 2 אף להתאים את גודל האותיות והספרות ברשימת הרכיבים ובטבלת הערכים התזונתיים להוראות תקן ישראלי 1145.

59. סעד שכזה הינו אפשרי ואף ראוי בהתאם להוראות חוק תובענות ייצוגיות. כפי שנקבע בידי כב' השופט אלטוביה בבש"א (ת"א) 21177/04 **גינדי טל נ' מגדל חברה לבטוח בע"מ** (נבו, 15.1.2009):

> "כפי שנקבע לעיל, הפרו הנתבעות את חובת הגילוי היזום המוטלת עליהן בכך שלא הסבו את תשומת לבם של המבוטחים המשרתים בצה"ל כי בעת השרות כפופה יכולת ניצול הפוליסות להוראות רשויות הצבא. **לפיכך, יש להיעתר לבקשתם של התובעים ולהעניק להם את הסעד ההצהרתי החלופי הנדרש על ידם, היינו תיקונם של הפגמים שנפלו בפוליסות...**
>
> לא נותר אלא לקבוע כיצד על הנתבעות למלא אחר חובת הגילוי הייזום בקשר עם הוראות הדין הצבאי. באשר לכך, יש להתייחס לנדרש מהמבטח בשני מועדי הזמן הרלוונטיים למידע נשוא התובענה, היינו בשלב עובר לכריתתו של הסכם הביטוח ובמהלך תקופת הביטוח עובר לגיוסו של המבוטח. ראשית – על הנתבעות, לכלול בפוליסת הביטוח פיסקה "בולטת", במשמעות שניתן למונח זה בדין הביטוח, המפנה את תשומת לב המבוטח כי השימוש בפוליסה כפוף בעת השרות הצבאי להוראות הצבא המשתנות מפעם לפעם. שנית – על המבטח ליידע את המבוטח לקראת מועד גיוסו הצפוי, במועד שמאפשר ביטול ההתקשרות מבחינת גבית תשלומי הפרמיה, כי אופן השימוש בכיסוי הביטוחי מושפע מהוראות הצבא..

כן ראה בש"א 3423/07 **דוד סלומון נ' מחלבות גד בע"מ** (נבו, 3/9/2009), ת.צ (מרכז) 1925-08-09 **אמיר רוזנברג נ' אי.פי.אי. (תנועה וחניה) (ישראל) בע"מ** (נבו, 5/7/2010).

ג.3.4 סעד כספי

60. אין לתובעות נתונים בדבר היקף מכירותיהם של המוצרים נשוא התביעה. לשם הערכת נזקיהם של חברי הקבוצה, יש לקבל מהנתבעות נתונים.

61. אחרי הכול, ולמען השמרנות, תוך שאנו שומרים על זכותנו להתאים את דרישת הפיצוי לנתונים שתספקנה הנתבעות, מועמד בשלב זה סכום הנזק המצרפי על סך 3,000,000 ₪.

62. "דרך המלך" במתן סעד במסגרת תביעה ייצוגית הינה באמצעות פסיקת פיצוי אינדווידואלי לכל חבר בקבוצת התובעים.

63. בהקשר זה, קובע סעיף 20(א) לחוק תובענות ייצוגיות באופן הבא:

(א) הכריע בית המשפט בתובענה הייצוגית, כולה או חלקה, לטובת הקבוצה שבשמה נוהלה התובענה הייצוגית, כולה או חלקה, רשאי הוא במסגרת החלטתו על מתן פיצוי כספי או סעד אחר לחברי הקבוצה להורות, בין השאר, הוראה כמפורט להלן, לפי הענין, ובלבד שלא יהיה בכך כדי להכביד במידה העולה על הנדרש על חברי הקבוצה או על בעלי הדין:

(1) על תשלום פיצוי כספי או על מתן סעד אחר, בשיעור ובאופן שיקבע, לכל אחד מחברי הקבוצה שהוכחה זכאותו לפיצוי או לסעד כאמור;

(2) <u>על כך שכל חבר קבוצה יוכיח את זכאותו לפיצוי כספי או לסעד אחר;</u>

(3) על תשלום פיצוי כספי בסכום כולל ועל אופן חישוב חלקו של כל חבר קבוצה, ובלבד שסכום הפיצוי הכולל ניתן לחישוב מדויק על יסוד הראיות שבפני בית המשפט; הורה בית המשפט על תשלום פיצוי כספי בסכום כולל כאמור, רשאי הוא להורות בדבר חלוקה בין חברי הקבוצה, באופן יחסי לנזקיהם, של יתרת הסכום שתיוותר אם חבר קבוצה, אחד או יותר, לא דרש את חלקו, לא הוכיח את זכאותו לפיצוי או לסעד, לא אותר או שלא ניתן לחלק לו את חלקו מסיבה אחרת, ובלבד שחבר קבוצה לא יקבל פיצוי כספי או סעד אחר מעבר למלוא הפיצוי או הסעד המגיע לו; נותרה יתרת סכום לאחר החלוקה לחברי הקבוצה כאמור, יורה בית המשפט על העברתה לאוצר המדינה."

64. החוק קובע מנגנון גמיש במסגרתו יהא רשאי ביהמ"ש לקבוע כיצד ניתן יהיה להוכיח את נזקם האישי של החברים בקבוצה, כאשר בהתאם לסעיף 20(א)(3) יתרת הכספים – אשר לא יידרשו – תועבר לאוצר המדינה.

65. את חישוב הסך הכולל של הפיצוי לחברי הקבוצה ניתן יהא לעשות באמצעות כלים סטטיסטיים או בדרך של אומדנא. כפי שנקבע למשל ע"י ביהמ"ש העליון בע"א 345/03 **רייכרט נ' יורשי המונח משה שמש ז"ל** (ניתן ביום 7.6.07):

"סיכומם של דברים עד כה, עקרונית ניתן לקבוע את הנזק בתובענות ייצוגיות בדרכים שונות אשר מיושמות בקשת רחבה של מצבים. מן הצד האחד עומדת, כנקודת מוצא, דרך ההוכחה הקבועה בסעיף 20(א)(2) לחוק תובענות ייצוגיות ובתקנות ניירות ערך, לפיה מוכח הנזק באמצעות הגשת תצהירים על-ידי כל אחד מחברי הקבוצה. דרכי הוכחה נוספות, אשר קרובות במהותן להליך האינדיבידואלי, מבוססות על קביעת נזקו של כל אחד מחברי הקבוצה אך זאת, ללא ניהול הליך מפורט של הגשת תצהירים, אלא באמצעות חישוב כללי המבוסס על נתונים עובדתיים שאינם שנויים במחלוקת או ניתנים להוכחה פשוטה. ניתן, כמובן, לשלב בין שתי הדרכים, על-ידי התוויית נוסחה כללית שתיושם, לגבי כל אחד מיחידי הקבוצה, על-פי הנתונים המיוחדים הנוגעים לו. <u>מן העבר האחר, קיימות דרכים נוספות לקביעת הפיצוי, המבוססות על קביעת סכום הנזק הכולל שנגרם לקבוצה כולה באמצעות שיטות שונות שפורטו לעיל. לבסוף, במקרים בהם לא ניתן לחשב את הנזק (אף שאין תולק כי נגרם), קיימת אפשרות לקבוע את סכום הפיצוי גם על דרך האומדנה.</u>"

66. במידה ויתגלו קשיים באיתור חלק מחברי קבוצת התובעים (מה שסביר מאוד בהתחשב בסכום התביעה הנמוך), ניתן יהיה ליישם את עקרונות "הפיצוי לטובת הציבור" הקבועים בסעיף 20(ג) לחוק:

"מצא בית המשפט כי פיצוי כספי לחברי הקבוצה, כולם או חלקם, אינו מעשי בנסיבות הענין, בין משום שלא ניתן לזהותם ולבצע את התשלום בעלות סבירה ובין מסיבה אחרת, רשאי הוא להורות על מתן כל סעד אחר לטובת הקבוצה, כולה או חלקה, או לטובת הציבור, כפי שימצא לנכון בנסיבות הענין."

67. פסיקת סעד לטובת הציבור הוכרה גם כסעד ראוי בפסק-דינה של כבוד השופטת נאור בענין **תנובה נ' ראבי** (בעמ' 687):

> "שאלת הסעד ושאלת הגדרתה של "הקבוצה" הן שאלות שיש ביניהן, כפי שנראה, קשר גומלין הדוק. בית המשפט עמד בצדק על כך שאין דרכם של צרכנים לשמור קבלות בגין רכישת החלב, ויהיה קושי במשפט עצמו בהבאת ראיות בידי תובעים פוטנציאליים. נראה לי שפתרון אפשרי לקושי בזיהוי חברי הקבוצה שסביר שאכן יתעורר הוא שייקבע פיצוי לטובת הקבוצה או לטובת הציבור...
> לבית המשפט סמכות רחבה לקבוע את הסעד, ועמדתי היא שגם בתביעות לפי חוק הגנת הצרכן ניתן לקבוע סעד לטובת הציבור או סעד לטובת הקבוצה."

68. בהתאם לקביעה זו, ובמסגרת אותו הליך, נפסק פיצוי לטובת הציבור בסך של 38.5 מליון ₪. לפסיקות ערכאות נמוכות יותר אשר העניקו פיצוי לטובת הציבור במסגרת פסקי דין בתובענה ייצוגית (להבדיל מהסדרי פשרה) ראה בין היתר **ת"צ 4398-09-08 ליטבין ואח' נ' בלה שלומקינס בע"מ ואח'** (נבו, 30.1.2011), ת"צ (ת"א) 176317-09 **ד"ר צבי ברק עו"ד נ' חניוני עוז בע"מ** (נבו, 16.1.12).

ד. אחרית דבר

" מוסד התובענה הייצוגית הוא בעל חשיבות רבה בצמצום הפער המובנה שבין התמריץ הפרטי לעשיית שימוש במערכת אכיפת החוק האורחית לבין התמריץ החברתי הכולל לעשיית שימוש שכזה. הוא מאפשר התפתחותן של תביעות שאף כי קיים אינטרס חברתי בבירורן, אפשר שלא היו באות לאויר העולם בהיעדרו... "

(כב' השופט פוגלמן, רעא 2598/08 בנק יהב נ' ליאור שפירא ואחרים (נבו, 23.11.2010))

69. מהאמור לעיל עולה, כי מתקיימים כלל התנאים הנדרשים לצורך אישורה של התובענה כייצוגית וכי תובענה זו מגשימה את תכליותיו של החוק.

70. מכל האמור לעיל מתבקש ביהמ"ש הנכבד לעשות שימוש בסמכותו ולהורות כדלקמן:

(א) לאשר את ניהול התובענה כתובענה כייצוגית, ולהכריע בה לטובת התובעות.

(ב) להורות על הדרכים להוכחת נזקם של יחידי הקבוצה.

(ג) לפסוק לטובת חברי הקבוצה פיצוי כולל בסך 3,000,000 ₪ (או כל סכום אחר אותו ימצא ביהמ"ש הנכבד לנכון לפסוק בנסיבות העניין בהתחשב בין היתר בשאלה אם לאחר הגשת התביעה המשיכו הנתבעות במעשיהן הפסולים).

(ד) להורות על מתן צווי עשה וצווים הצהרתיים כמפורט לעיל.

(ה) לפסוק פיצוי מיוחד לתובעות בגין הטרחה, והסיכון אותו נטלו על עצמן למען חברי הקבוצה.

(ו) להורות על תשלום שכר טרחה לעורכי הדין המייצגים בהתאם לשיקולים שפורטו לעיל.

שלומי כהן, עו"ד
ב"כ התובעות